

Tanamunningen naturreservat

Faktaark for prosjektet «Fugleturisme i Midt- og Øst-Finnmark», et prosjekt i «Naturarven som verdiskaper (M)»

Tanamunningen er et av de få urørte større elvedeltaene i Europa. Det er et rikt fugleliv her hele året rundt. Området er mest kjent som et svært viktig område for laksender. Opptil 30 000 mytende og næringsøkende laksender samles her gjennom sommeren og høsten. Et stort antall ærfugler og haveller bruker området utenom hekkesesongen, og hundrevis av steinkobber og haverter hører hjemme her. Med sine store tørre områder ved fjære sjø, er Tanamunningen et viktig område for fuglelivet under vår- og høsttrekket, spesielt for vadefugler og ender. Store flokker av snøspurv finner mat her vår og høst. Rovfugler som havørn, jaktfalk, vandrefalk, snøugle og jordugle jakter i området.

Beste besøkstid

Tanamunningen er en av de få lokalitetene som det er verdt å besøke hele året. På vinteren vil det være store flokker med ærfugler og haveller. I kulde og frostrøyk hvor man knapt ser en eneste fugl høres fuglene godt, i seg selv en opplevelse som er verdt besøket. På vestsiden er ikke veien brøytet helt ned mot Kalbakknes. På Høyholmen er det normalt framkommelig. Etter uvær kan det være umulig for en vanlig personbil å ta seg helt ut til Høyholmen.

Snøspurvvene kommer i store flokker i slutten mars og begynnelsen av april, og introduserer våren for alvor. Flere sjøfuglarter har da allerede kommet. I mai/juni er det et godt trekk av større og mindre vadefugler. I hekketiden juni/juli kan det være bra med hekkende vadefugler, ender og måkefugler, særlig i smågnagerår da predatorne har fokus på smågnagerne.

Den mest spektakulære tiden er august – oktober da de store flokkene med laksand samles her før trekket starter sørover til overvintringsområdene. På kveldene flyr fuglene fra munningsområdet og legger seg for natten på ferskvann i nærområdet. Mot en nordlig sol er dette et fantastisk syn.

Området der Tanaelva renner ut i Tanafforden. Til høyre ligger Lávvonjårgasundet/Bohki med Høyholmen på vestsiden, og den sjøsamiske landsbyen Lavvunjårga på østsiden.

© Bjørn Frantzen

Når du har kjørt vestsiden av Tanaelva til Benjaminsbukta og over mot Gávesluokta, og videre gått opp på fjellet ved Kaldbakknes, får du utsikt over nordre del av Tanamunningen. Med teleskop får en god oversikt over hvilke arter som ligger ute på sjøen.

Habitat og observasjonsarter

Dykkender

De grunne vannområdene har store mengder sil, krill og flyndrearten skrubbe. Dessuten er det godt med sandskjell, hjerteskjell, kamskjell, samt blåskjell der det er steinbunn. Alt dette gir rikelig med mat til fiskeender, dykkender, vadere og måker.

Laksand er den mest tallrike fuglearten i Tanamunningen. Det er mest hanner som samler seg i området. Noen få overvintrer, men fra mai og utover til midten av oktober, øker mengden hele tiden. I begynnelsen av oktober kan så mange som 30 000 laksender være samlet. Her foregår mytingen, og praktdrakten vokser ut før de forlater området. Det er beregnet at bare laksendene spiser 650 tonn sil i året.

I flokkene med laksender kan det være opptil 3000 silender. En del overvintrer, men de fleste trekker vekk i løpet av høsten. Lappfiskanda er bare en sporadisk gjest. Under høsttrekket kommer det flere hundre svartender til Tanamunningen. Her spiser de seg opp før de trekker videre. På vårtrekket er de også innom før de trekker til fjells. Samtidig med svartendene opptrer det gjerne noen mindre flokker/familiegrupper med sjøorre.

Etter at havellene er ferdige med hekkingen, begynner de å trekke mot Tanamunningen. I september og oktober kan det være minst 5000 individer. Havella spiser vanligvis bunndyr som snegler og andre evertebrater. I Tanamunningen tar de også for seg av de

© Bjørn Frantzen

I september er munningsområdet i Tanaelva fullt av laksender (på bildet er det flere enn 5000). Fuglene flyr fra selve munningen og opp elva et par kilometer for å fiske, før deretter å drive med elva mot munningen igjen.

store mengdene sil utover høsten. Når silen går i dvale i november, minker det på mengden haveller. En del av dem trekker videre langs kysten. Det overvintrer allikevel et betydelig antall haveller i området.

I perioder kan det være flere tusen ærfugler, også i munningsområdet. Ærfuglen treffer man gjerne hele året, og det er også den eneste dykkanda som hekker i reservatet. Som havella kan også ærfuglen spe på dietten som normalt er skjell og snegler med sil. Om vinteren og deler av våren kan enkelte praktærfugler opptre i ærfuglflokkene. Dette gjelder spesielt i de flokkene som

© Øystein Hauge

Tanamunningen er et viktig trekkområde for vadefugler vår og høst. Her representert med steinvender.

holder seg i de nordlige ytterkantene av reservatet.

Gressender

Stokkender påtreffes i reservatet spesielt på våren. Her er det tidlig snøfritt, og vegetasjonen spirer tidlig. Skogkanten på Høyholmen og Benjaminsbukta er kanskje de beste områdene å observere stokkender.

Krikkender opptrer i reservatet i mye av det samme mønsteret som stokkendene. De bruker også en del av dammene som ligger litt mer åpent til. Krikkendene hekker også flere steder, sikrest er den store trekledte holmen nord for Rødberget.

Brunnakke opptrer i dammene på de åpne områdene i Benjaminsbukta, og spesielt på Høyholmen på våren. Av og til kommer det også større flokker med streifende hanner utover sommeren.

Stjertand er også en vanlig gjest om våren. Sikreste sted å treffe den er ved dammene på Høyholmen. På åpent vann i de sørlige områdene er toppanda innom.

Gravanda har vært en årlig gjest de siste 15 årene. Enkelte år har den også hekket på Høyholmen, men disse reirplassene har vært utsatt for reveplyndring. Enkelte kull har allikevel klart seg. Skjeand har også blitt observert de siste årene, men bare enkeltfugler.

Gjess

Ingen gjess hekker i reservatet. Under trekket er det likevel vanlig å treffe på småflokker og enkeltindivider som stopper opp for å beite. Grågjess har etter hvert blitt den vanligste arten, og bestanden øker i antall fra år til år. Sædgjess er også en hyppig gjest. Ringgås og dverggås har også blitt observert de siste årene.

Alle gjessene holder seg helst til de store oversiktlige

gresslettene på Høyholmen og på åpent vann. Under høsttrekket mellomlander det ofte gåseflokker på selve Tanaelva i området ved Rødberget.

Måkefugler

Svartbak, gråmåke, fiskemåke og tyvjo hekker i reservatet. Fiskemåker og tyvjo hekker på Høyholmen. I år med lite gnagere er de utsatt for predasjon, og egg og unger blir tatt av rev, ravn og kråke. Svartbak og gråmåke hekker på sandbankene som har tørre områder ved flo sjø. De kan hekke på sandbanker uten vegetasjon, men de trives best der det er tettvekst med strandrug. Krykkja hekker ikke i selve reservatet, men har kolonier flere andre steder i de indre delene av Tanafjorden.

Også måkene er avhengige av sil i sommerhalvåret. De siste årene har det vært lite torsk og sei i munningsområdet. Dette har ført til at silen har holdt seg på dypere vann, noe som har ført til problemer for måkefuglene. I perioder hvor silen har gått for dypt, har spesielt stormåkene lært seg en ny måte å få tak i mat på. Flokker av måker stuper på laksandflokkene til disse blir stresset og letter. Da kvitter de seg samtidig med mageinnholdet, og fører på den måten måkene.

Hettemåke har de siste årene blitt et vanlig syn tidlig på sommeren. Antallet øker stadig. Sildemåke påtreffes stor sett som enkeltindivider. Tilfeldige gjester som sabinemåke og ismåke har også blitt observert de siste årene. Storjo og fjelljo er sporadisk innom.

Rødnebbterna har vært en årviss hekkefugl i reservatet. Arten har vekslet mellom Høyholmen og Gullholmen som hekkeplass+. De siste årene har antallet blitt sterkt redusert. I 2012 hekket ikke rødnebbterne i reservatet. Makrellterne er kun en sporadisk gjest.

© Bjørn Frantzen

Benjaminsbukta er viktig område for ender og vadefugler, særlig under vår- og høsttrekket.

Vadefugler

Temmincksnipa hekker flere steder i reservatet. Arten hekker både på holmer og fastlandet. Antallet er likevel beskjedent. På høsten kan det komme flokker på opptil noen hundre individer. Sikreste observasjonssted er langs veien på Høyholmen, hvor de både spiller og hekker. Dvergsnipen er også en hekkefugl i reservatet. Antallet varierer mye fra år til år, men Høyholmen er det sikreste stedet for å finne denne arten. Sandlo er en vanlig hekkefugl, det samme er rødstilk og grønnstilk. De hekker i de områdene som har skog.

Brushane spiller enkelte år langs Høyholmveien, men har de siste årene blitt et stadig sjeldnere syn. Småspove og storspove er årvisse, men i begrenset antall. Småspoven hekker årvisst flere steder i reservatet, gjerne der lyngmark går over til gressletter. Enkeltbekkasin hekker flere steder, spesielt på den store skogkledte holmen i elva. Tjelden er en karaktérfugl i reservatet, og er en vanlig hekkefugl i områdene som ligger ved saltvann.

Mange andre vadere kan opptre i store antall under trekket, spesielt om høsten (fra august). Myrsnipen, lappspoven, gluttsnipen, strandsnipen, svømmesnipen, steinvender, samt flere andre vaderarter, er vanlige observasjonsarter. Om vinteren er fjæreplyttflokker spredt i hele den isfrie delen av reservatet.

Spurvefugler

Vår og høst opptrer store flokker snøspurv i reservatet. Spesielt frø fra de store mengdene strandrug på sandbankene tiltrekker snøspurvflokkene. Lappiplerke er kanskje den mest særegne av småfuglene i området. Arten hekker spredt i hele reservatet. På våren er Høyholmveien et sikkert utgangspunkt for å observere denne arten. Skjærpiplerke og trepiplerke hekker, mens fjellerke bruker gresslettene som rasteplass under vårtrekket.

Sandsvale hekker i bratte sandkanter innen reservatet. De jakter mye i lav høyde over sjøen ved Stangnes, reservatets nordligste punkt.

Løvsanger og granmeis hekker i stort antall i randområdene og de skogkledte delene av reservatet. Linerle er også utbredt, mens gulerle bare finnes i lite antall.

Randområdene til reservatet byr på et litt annerledes fugleliv enn selve reservatet. Frodig skog med innslag av tørre rabber, kratt, stille loner og myr, gir variasjoner for et rikt fugleliv. Ringtrost er en karaktérfugl for disse

Snøugle, jordugle, jaktfalk, dvergfalk, vandrefalk og havørn er blant rovfuglene du kan se jakte i Tanamunningen.

områdene, selv om den ikke er så tallrik som rødvingetrost og gråtrost. Lavvonjårga og Vieltegiehnjårga (Grønnes) er gode ringtrostområder.

I løpet av de siste årene har stadig nye arter blitt observert i randområdene. Det kan nevnes grønnsisik, grønnfink, gjerdesmett og nøtteskrike. Dessuten har en sjeldenhet som bieter vært innom.

Ravn og kråke hekker mange steder i randområdene. De tar egg og unger fra andre arter. Dessuten stjeler de fra havørna og oteren. Ved fjære sjø spiser de tanglopper og skjell.

Rovfugler

Havørn hekker flere steder i nærheten av reservatet, og arten er også vanlig å se i reservatet. Opp mot 30 individer kan observeres i løpet av én dag.

Dvergfalk jakter mye i området. De sitter gjerne litt høyt for å få oversikt over fuglelivet. Jaktfalken kommer gjerne tidlig på høsten for å jakte vadefugler. Den sitter gjerne lavt og speider etter bytte. Vandrefalken er også sporadisk innom.

Fjellvåk kan opptre i store antall etter gode museår. Da jakter de gjerne på måker og ender på Høyholmen. I museår kan det på høsten samle seg flere familiegrupper i reservatet. De store åpne gressområdene er populære for smågnagere.

Jordugler og haukugler jakter gjerne på de åpne områdene i reservatet. I randområdene treffes også perleugla. Snøugle har blitt observert flere ganger.

Andre arter

Fjell- og liryper treffes helt ned til fjæra. Sangsvane, trane og gråhegre er årlige gjester. Storjo har blitt observert flere ganger de siste årene.

Adkomst

De siste kilometerne av veien på vestsiden av Tanaelva går langs reservatgrensa som følger vannkanten. Veien ender ved Kaldbakknes, ca. én kilometer fra selve elveutløpet. Rett sør for Kaldbakknes ligger Benjaminsbukta, et område med saltgressenger, fjæresauløkpøler og tett skog langs kanten. Et interessant område både for gressender, sangere og vadere.

På østsiden av elva går veien langs reservatgrensa omtrent en kilometer under Rødberget, før den svinger litt vekk fra den. Fra Birkestrandsletta går det en vei tre kilometer utover i selve reservatet til Høyholmen, Suoidnesuolo. Dette er den eneste veien i selve reservatet.

Det meste av reservatet, inkludert den nederste delen av elva, består av sandbanker og gruntvannsområder som er tidevannspåvirket. En del av sandbankene blir oversvømt ved flo sjø. Andre sandbanker nederst i elva, samt enkelte nord for Høyholmen, blir aldri oversvømt. På disse er det en frodig vegetasjon som skaper livsgrunnlag for sangere, trostefugler, liryper, vadere og måker. Den største av disse holmene er dekket av gråorskog som har en høyde på 3-4 meter. Den eneste av holmene som ikke er dannet av sand er Gullholmen

På østsiden av Tanamunningen kjører du til Høyholmen hvor du må bruke båt for å komme over til den kystsamiske landsbyen Lávvonjárga. Herfra kan du gå langs kysten mot Stangnes. For å få god oversikt over fugle- og dyrelivet lønner det å gå litt opp i fjellsiden.

på vestsiden av elva, et par kilometer sør for munningen.

Utenom Høyholmen følger reservatgrensene stort sett flomålet. Høyholmen er det eneste området i reservatet du kan nå uten bruk av båt. Navnet Høyholmen er litt misvisende. Ved normal flo kan du gå til Høyholmen uten å måtte vasse da du går over flere kvadratkilometer med flate sandbanker dekket av saltgress, strandrug, tanatimian, strandflatbelg med flere. Selve veien er bare én knapp meter høyere enn omgivelsene. Veikantene er spesielt frodige, og gir ly og hekkeplasser for mange fuglearter.

Tanamunningen er det eneste stedet i landet hvor steinkobben kaster unger på sandbanker. Totalt er det flere hundre steinkobber og haverter som holder til i reservatet.

Faktaarket er laget av Øystein Hauge